

ТЕНДЕНЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

У статті креативна економіка розглянута в різноманітних напрямках соціально-економічного розвитку. Креативну економіку можна вважати, по-перше, мотиватором, що забезпечує привабливість інвестиційного клімату, модернізацію сфер освіти й науки, розвиток специфічних напрямків соціальної сфери й т. п. По-друге, механізмом функціонування креативної економіки, так само як і економіки в цілому, а також системою відповідних соціально-економічних відносин. Формування нових, вищих потреб обумовлює пошук досконаліших механізмів їх задоволення. Задовільняти ці потреби може різноманітними способами. Це можуть бути як традиційні й загальновідомі способи, так і принципово нові, нестандартні, креативні технології.

In the article, the creative economy is considered in various areas of socio-economic development. The creative economy can be considered first as a motivator that provides attractiveness of the investment climate, the modernization of the spheres of education and science, the development of specific areas of the social sphere, etc. Secondly, as a mechanism for the functioning of the creative economy, as well as for the economy as a whole, as well as a system of appropriate socio-economic relations. The formation of new, higher needs causes the search for more perfect mechanisms for their satisfaction. These needs can be met in a variety of ways. It can be both traditional and well-known ways, and fundamentally new, non-standard, creative technologies.

Ключові слова: креативна економіка, креативна індустрія, креативний ресурс.

Keywords: creative economy, creative industry, creative resource.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Останнім часом у багатьох країнах світу активно розвивається сфера креативної економіки. Мільйони людей працюють у цій сфері, підтримуючи національну економіку та підвищуючи загальний рівень культури. Хоча креативні індустрії відомі сотні років, сам термін запропонували порівняно недавно. Він визначає їх як такі, що базуються на особистих навичках, креативності й таланті та передбачають отримання прибутку завдяки створенню і використанню інтелектуальної власності.

Метою статті є аналіз тенденцій та перспектив розвитку креативних індустрій як сучасного сегмента стратегічного розвитку країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Постійний пошук нових шляхів здобування прибутку привів до того, що успіх економіки в цілому став багато в чому залежати від креативності бізнесу, як системоутворювального фактору суспільного розвитку, розробляють та вивчають багато вчених, зокрема цьому присвячені роботи таких авторів: Дж. Хоукінса, С. Леша, Дж. Юррі, Дж. Као, Р. Флоріди, Ч. Лендрі, М. Б. Гнедовського, Є. В. Зеленцової.

Виклад основного матеріалу дослідження. Креативна економіка стала одним з найважливіших напрямків інноваційного розвитку. Термін «креативність» може бути пояснений як творчий підхід до чого-небудь із залученням нових, раніше не використаних ідей. Таким чином, можна відзначити безперечний зв'язок інновацій та креативних індустрій. Тому виникає необхідність у дослідженні проблем і тенденцій розвитку креативної економіки в сучасних умовах.

За даними ООН, на частку креативної економіки припадає 3,4% світового ВВП, що становить майже 1,6 трлн дол. США й удвічі перевищує обсяги щорічних надходжень від міжнародного туризму. Щорічні темпи зростання у різних країнах варіюють від 4,3% до 17,6%, удвічі перевищуючи темпи зростання сфери послуг, і в чотири рази вищі, ніж темпи зростання сфери промислового виробництва. При цьому частка зайнятих у креативній економіці досягла 25% населення світу.

Обсяги світового експорту креативних товарів і послуг у вартісному виразі середньорічно зростають на 8,7%. Доходи креативних індустрій ЄС, де зайнято 5,6 млн осіб, мають темп зростання на 12,3% вище від темпів збільшення доходів від загальної економічної діяльності. Розвиток креативної економіки полягає у спроможності провести певну лінію, яка поєднає технології, інженерію, науку, освіту, культуру, ідентичність, спадщину, суспільні проблеми.

Термін «креативність» у широкому значенні означає творчість. У наш час поняття креативності дедалі більшою мірою почало асоціюватися із здатністю особистості в процесі вирішення проблем, що виникають, знаходити нові, нестандартні, оригінальні підходи, базовані на принципово нових знаннях, уміннях, навичках. Виникло поняття «креативна особистість». У цьому зв'язку поняття «креативна економіка» асоціюється, по-перше, з оригінальною специфічною формою економічного мислення, що відрізняється від загальноприйнятих логічних типових схем і здатністю

знаходити й реалізувати нові соціально-економічні зв'язки й моделі між явищами й процесами; по-друге, із здатностями привносити щось нове, оригінальне в різні сфери практичної діяльності; по-третє, постійною готовністю до вирішення нестандартних проблем і ситуацій.

Тобто, його основою є використання творчої уяви людей, щоб підвищити цінність конкретної ідеї. Творча економіка дає нове життя виробництву, послугам, торгівлі та галузі розваг. Це змінює середовище, в якому люди хочуть жити, працювати та навчатися, де вони думають, винаходять і створюють.

Суть креативної економіки полягає в тому, що саме свобода і вільний ринок дають унікальний шанс перетворювати свої власні ідеї на товари чи послуги [1].

В умовах швидкої глобалізації багато країн визнають, що поєднання культури та торгівлі, яке представляє творчі галузі, є потужним способом надання відмінного іміджу країни чи міста, а це допомагає йому виділитися з боку своїх конкурентів. Значення широко відомих культурних знаків, таких, як Ейфелева вежа у Франції, Тадж Махал в Індії або Сіднейський оперний театр в Австралії поступилися місцем цілим культурним округам, що поєднують у собі мистецтво та комерційну діяльність, з лондонського району Шорідіч з його дизайнерськими студіями, технічними підприємствами, кафе та клубами до величезних престижних проектів, таких як культурний район Уест Коулун в Гонконзі, або культурний центр на острові Садіят в Абу-Дабі, що представляє мільярди доларів інвестицій [2].

Метою креативної економіки є забезпечення та підтримка конкурентних переваг організації, стимулюючи та заохочуючи талант, творчий потенціал персоналу, впровадження інноваційних технологій економіки.

Креативна економіка є однією з найдинамічніших секторів світової економіки з потужною трансформаційною силою для соціально-економічного розвитку. Креативна економіка займається питаннями взаємозв'язку між економікою, культурою, технологією та соціальними аспектами. Володіючи креативністю як основним рушійним сигналом, цей сектор зосереджений навколо продуктів та послуг, що мають творчий зміст, культурну цінність та ринкові цілі. Креативні товари та послуги є еластичними продуктами, оскільки вони покладаються на ідеї, знання, навички та можливість використовувати нові можливості [3].

Креативна економіка складається з креативних індустрій – засобів масової інформації, кінематографії, музики, розважального програмного забезпечення для ігрових автоматів, комп'ютерних ігор, наукових досліджень, а також інших галузей культури.

Креативна економіка покликана сформувати привабливий інвестиційний клімат, сприяти зростанню соціальної злагоди і розвитку соціальної сфери, модернізувати сферу освіти і т. д. У рамках креативної економіки формуються нові економічні моделі, нові типи соціальних відносин, нові культурні парадигми.

Тісний зв'язок галузей креативної економіки з іншими індустріями часто ускладнює визначення і виділення їх в окремий креативний блок. Стандартна класифікація галузей економіки не дає змоги визначати креативні галузі.

Відомо декілька досліджень, присвячених креативній економіці як соціально-економічного явища.

У роботі «Креативний клас: люди, які змінюють майбутнє» американський професор, економіст і соціолог Річард Флориди в результаті аналізу політичного та економічного розвитку суспільства США прийшов до висновку, що його основою в останні роки стала креативна економіка. Ядром суспільства він називає креативний клас, або представників творчих професій. Креативність за Флориди, – «створення на базі знання практичних нових форм», а основа розвитку креативної економіки – це принцип трьох «Т»: «технологія, талант і толерантність» [4].

Інша книга, присвячена креативній економіці, – «Креативне місто» експерта Світового банку англійця Чарльза Лендрі. Він описує розвиток сучасних міст і робить висновок, що на перше місце в розвиток міського середовища виходять людські здібності і мотивації, витісняючи на другий план інфраструктуру, природні ресурси.

Ще у 1998 році у Великобританії Міністерство культури офіційно визнали значимість функціонування креативної галузі. Тоді до неї належали: різна реклама, телебачення, музичне мистецтво, хореографія, висока мода, стиль, кіно, мистецтво, ринок антикваріату, радіомовлення... Вже протягом наступних десяти років було створено та вдосконалено групи класифікацій цих креативних індустрій, і їх змогли поділити на чотири категорії, згідно з характеристиками, а саме:

- ✓ функціональний креатив: креативні послуги, дизайн;
- ✓ мистецтво: образотворче мистецтво;
- ✓ культурна спадщина: історичні пам'ятки, культурна спадщина;
- ✓ медіа: публікації та видання, нові медіа, аудіовізуальні твори.

Під час глобальної фінансової кризи відбувся найбільший прогрес креативної економіки, яка поставила перед світовою спільнотою складні питання, пов'язані з пошуком нових методів удосконалення економіки. Навіть під час глибокої репресії попит на креативні товари не зазнав ніякого спаду, адже суспільство завжди намагається задовольнити свої творчі та культурні потреби. Досить стрімко та мобільно розвивається глобальний ринок креативних індустрій, він потребує від окремих виробників і країн високих адаптаційних здібностей, які відповідатимуть світовим стандартам.

У креативній економіці не лише України, а й усього світу найбільшої популярності набувають різні ІТ-послуги. До них причетна найбільша кількість кваліфікованих працівників ІТ-компаній, які перебувають за межами нашої країни. В Україні сфера ІТ-послуг є затребуваною і поширеною, багато молоді знаходить себе у ній. Статистика показує, що 2018 року в даній галузі функціонувало близько 850 фірм і 14500 спеціалістів.

Однією з поширених тенденцій розвитку креативної економіки є послуги дизайну в сфері моди. Донедавна практично 90% українських виробничих фабрик використовували імпорتنі розробки, тепер цей показник набув іншого значення – на користь внутрішнього ринку. Статистика показує, що багато світових брендів мають бажання і хочуть співпрацювати з українськими дизайнерами чи фабриками.

Мабуть, однією із найпопулярніших галузей розвитку креативної економіки в країні є фестивальна галузь. У нас організують безліч масштабних концертів, куди запрошують виступати гостей з інших країн і, відповідно, підвищується попит на ці заходи, що призводить до збільшення ціни на квитки та зростання прибутку. Проаналізувавши дані, бачимо, що понад 470 тис. людей допомагали в Україні організувати музичні заходи, що принесли державі прибуток майже 105 млрд гривень.

Освіта, наука, інновації та технології мають великий вплив на розвиток креативної економіки. На жаль, через реформування вищої освіти, а також воєнний політичний стан на сході України чимало шкіл та ЗВО припиняють своє функціонування.

Якщо ж говорити про інноваційність, то за останні кілька років питома вага підприємств значно збільшилася. Наприклад, у 2017 році ця частка становила 16,8%, а в 2015 році була лише 12,3%. Загалом за останні десять років цей показник зріс на 5,1%.

Наша держава має значні можливості для розвитку креативної промисловості, але для того, щоб не настала криза в галузі цієї індустрії, потрібно якнайкраще посприяти виявленню і розвитку креативного потенціалу та реалізації креативних економічних починань.

Висновки. Отож, можна зробити такі підсумки: креативна економіка в Україні набуває значного розвитку, але не є настільки прогресивною та популярною, як у країнах Європейського Союзу. Проте наша держава має досить великий потенціал, і з кожним роком він зростає, однак необхідне і державне стимулювання. Насамперед, потрібно покращити перелік всіх статистичних даних, беручи до уваги ринки сектору креативної економіки, й активно працювати над їх вдосконаленням. Надзвичайно важливе значення має і відсутність бар'єрів у взаєминах між державними представниками влади та представниками креативних галузей. Також є необхідність об'єднання всіх складових економіки з креативною промисловістю і вдосконалення досліджень у культурній сфері. Саме так в Україні можна створити належне майбутнє, де інновації і творчість відіграватимуть далеко не останню роль у процесі економічного розвитку, [6].

Потрібні закон про підтримку Start-Up, стабільне та ліберальне податкове законодавство, податкові знижки для тих, хто інвестує в інноваційні індустрії, легке заснування, адміністрування й закриття підприємства, якщо щось не вийшло, та, звичайно, ж зміна ставлення держави до підприємців. Держава повинна поважати платників податків, адже саме вони наповнюють бюджет [7].

Але для того, щоб розвивати креативні проекти в Україні, обов'язково необхідно також враховувати загальнодержавні проблеми. До чинників, які значно сповільнюють цей процес, можна віднести: бідність населення, протистояння між мистецтвом і комерцією, відтік обдарованих людей за кордон. Тому основними перспективами розвитку креативної економіки в Україні є спонукання потенціалу інновацій в країні та міжнародне співробітництво в цій сфері, створення нормативно-правової бази, що дасть змогу визначити і оцінити економічний потенціал креативних індустрій. Також в майбутньому варто змінити стандарти вищої освіти. Для профільної освіти варто використовувати успішний світовий досвід, інвестувати в кадри.

Отже, унікальний людський капітал, талант, знання можуть дати поштовх для нашого розвитку. І поки креативна економіка стає основою світової економіки, ми просто не можемо дозволити собі відставати. Світ дуже швидко змінюється, і нам потрібно встигати за лідерами.

Література

1. Їрі Шерер. Техніки креативності: як за 10 кроків знайти, оцінити і втілити ідею / Їрі Шерер: [пер. з нім. О. Гляйснер]. – М.: СмарБук, 2009. – 136 с.
2. Культура і креативність. Програма ЄС – Східного партнерства. 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.culturepartnership.eu>.
3. Креативне мислення в бізнесі / Пер. з англ. – 3-є вид. - М.: ТОВ "Юнайтед Пресс", 2011. – 227 с.
4. Флорида Р. Креативний клас: люди, які змінюють майбутнє. – М., "Класика-XXI, 2007, з. 60–61.
5. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/17.pdf
6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkyrs_stud/ES/2_4.pdf
7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://24tv.ua/biznes_varta_tag5927
8. Публікація «Креативна економіка: вступний курс»/ серія публікацій Британської Ради про креативну і культурну економіку – 2010 р.
9. ВРУ ухвалила закон про спрощення експорту послуг для розвитку ІТ-індустрії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zik.ua/news/2016/11/03/vru_uhvalyla_zakon_pro_sproshchennya_eksportu_poslug_dlya_rozvytku_984947
10. Україна у Глобальному інноваційному індексі 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://matrix-info.com/2018/07/18/ukrayina-u-globalnomu-innovatsijnomu-indeksi-2018-roku/>
11. Креативні індустрії мають шанси врятувати економіку України, у тому числі завдяки експорту – експерти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uacrisis.org/ua/28293-creativite-l-entreprise-pourrait-sauver-leconomie-de-lukraine-particulier-exportations-experts>
12. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року. Проект // Стратегічні пріоритети. – 2011. – №3. – С. 11–30